

Uiterst rechts is uiterst groot – en dat begint te winnen

Rosan Smits

30.10.25 Column 4 min

Het kan wél, liet Rob Jetten zien: verkiezingen winnen met een optimistisch, progressief verhaal. Geert Wilders heeft gegokt en een flink aantal zetels verloren. Op naar een normaal, stabiel, ‘positief’ middenkabinet dat zich bezighoudt met échte problemen, is het sentiment. Daar snakt Nederland naar. Over tot de orde van de dag.

Maar het is voorlopig nog geen business as usual in politiek Den Haag. Deze uitslag laat namelijk ook een andere grote ontwikkeling zien: uiterst rechtse partijen zijn inmiddels samen stevig gezeteld in de Tweede Kamer. Want Geert Wilders mag dan flink hebben ingeleverd deze verkiezingen, voor het uiterst rechtse blok als geheel geldt dat niet.

Vier jaar geleden nog gold het ontstaan van dit uiterst rechtse blok als een politieke aardverschuiving. Bij de verkiezingen van 2021 haalden PVV, Forum voor Democratie en JA21 samen 28 zetels – nooit eerder was het uiterst rechtse blok zo groot. De verklaring toen? De coronaproteststem. Waait wel over, dachten velen, net als de pandemie. Onterecht.

Twee jaar later, na de Tweede Kamerverkiezingen in 2023, was de schok nog veel groter. De PVV behaalde een monsterzege en het uiterst rechtse blok als geheel dijde uit tot 41 zetels.

Pakken we de voorlopige uitslag van deze verkiezingen erbij, dan zien we: de PVV behoort nog altijd tot de grootste twee partijen en het blok groeit zelfs een beetje: naar 42 zetels. Tel daar de 4 zetels van de BBB bij op – want ook deze partij is inmiddels flink opgeschoven naar de rechterflank – en het uiterst rechtse blok is zelfs uitgebreid tot 46 zetels. Maar niemand lijkt daar nog van te schrikken.

Kortom: uiterst rechts is uiterst groot – en dat begint te winnen.

Normalisering als strategie

Gewenning is de kern van de machtsstrategie van uiterst rechts. Die draait om het normaal maken van zaken die niet normaal zijn. ‘Piketpaaltjespolitiek’ wordt dit binnen de PVV genoemd: roep te pas en te onpas dat je een ‘kopvoddentaks’ wilt invoeren, en een verbod op de nikab in de tram klinkt vervolgens volkomen redelijk. Politiek succes draait in deze strategie niet zozeer om resultaten, zoals een aangenomen wetsvoorstel, maar om het opschuiven van het politieke discours.

Oftewel: politiek succes is dat andere, gematigde partijen extreme standpunten overnemen en zo helpen deze te normaliseren.

Kijk je door die bril, dan was het kabinet-Schoof een daverend succes. Want achter de façade van bestuurlijke stilstand werden rechts-extremistische standpunten in hoog tempo normaal.

Klinkt dat overdreven? Kijk wat er gebeurde. Wat begon als een coalitie die het respect voor de grondwet gezamenlijk bekrachtigde, eindigde in meebuigen met het extremisme van Wilders – zelfs bij plannen en moties die diezelfde grondwet ondermijnen.

Het extreme tienpuntenasielplan van de PVV: dat bleek eigenlijk geen probleem voor de coalitie, er was alleen onenigheid over de uitwerking. Een ongrondwettelijke woningwet: doen! En recent steunden VVD en BBB nog een motie die Antifa – mensen die de democratische rechtsstaat verdedigen – als

‘terroristische organisatie’ bestempelde.

Een oppositie van afbraak en wantrouwen

Deze verkiezingsuitslag laat zien dat die strategie van normalisering werkt. In de opluchting over het zetelverlies van de PVV missen we dat we het inmiddels normaal lijken te vinden dat bijna een derde van onze volksvertegenwoordigers politiek bedrijft door angst en vijandschap aan te jagen.

En dat is een stevige waarschuwing voor het nog te vormen stabiele middenkabinet. Want hoe hard politieke stabiliteit ook nodig is in Nederland, de realiteit is dat dit kabinet te maken krijgt met een heel sterke uiterst rechtse oppositie, met Wilders als onbetwiste oppositieleider. En deze oppositieleider is niet uit op een constructieve bijdrage aan een stabiel landsbestuur, maar op het langzaam en doelgericht afbreken van vertrouwen in elkaar, in instituties, journalistiek, rechtspraak en elke vorm van controle op de macht. ‘We staan sterk en zullen stevig van ons laten horen in de Kamer’, zei Geert Wilders in een eerste reactie op de verkiezingsuitslag.

Hoe dat zal klinken is bekend: asielzoekers zijn de vijand van ‘het volk’, en de gevestigde orde is schuldig aan alles.

Kijk naar de val van het kabinet-Schoof afgelopen juni. Wilders trok zelf de stekker eruit, maar schoof de schuld in de schoenen van zijn coalitiepartners, die het land ‘in een groot asielzoekerscentrum’ zouden veranderen.

Of kijk naar het extreemrechtse geweld tijdens de anti-immigratiedemonstratie in Den Haag, dat volgens de NCTV direct te herleiden was tot de normalisering van uiterst rechts gedachtegoed in de Tweede Kamer. Nee, nee, zei Geert Wilders, het was de schuld van de gevestigde orde: ‘De mensen zijn boos. De mensen zijn woedend. De mensen willen gewoon hun land terug. [...] U met zijn allen heeft ervoor gezorgd dat we de afgelopen decennia met onze open grenzen een ramp hebben laten ontstaan in Nederland.’

Nu is het moment om een front te vormen

De opmars van uiterst rechts stopt niet vanzelf. Dit blok wordt alleen maar groter. Tenzij het nog te vormen kabinet deze verkiezingswinst niet alleen gebruikt om het land eindelijk weer te gaan besturen, maar ook als een gouden kans om de democratische rechtsstaat te versterken.

Dit is hét moment voor de rest om een front te vormen voor onze vrijheden, en voor een constructief politiek debat gericht op de toekomst. Kom op voor de vrije pers, kunst, cultuur, de rechtspraak en het demonstratierecht. Spreek je uit tegen de minachting voor de rechter. Schaar je achter elke groep die tot zondebok wordt gemaakt – of het nu antifascisten, moslims, migranten of lhbt+’ers zijn. Bewaak de norm van medemenselijkheid. En, niet onbelangrijk: bescherm collega-politici tegen ongefundeerde verdachtmakingen, die zeker weten gaan komen van de uiterst rechtse oppositie.

Zodat we niet ergens de komende twee jaar opnieuw naar de stembus hoeven.

Update 30 oktober, 7.45 uur: In een eerdere versie van dit verhaal stonden de zetelaantallen uit de exitpoll. Deze zijn vervangen door de voorlopige uitslag.